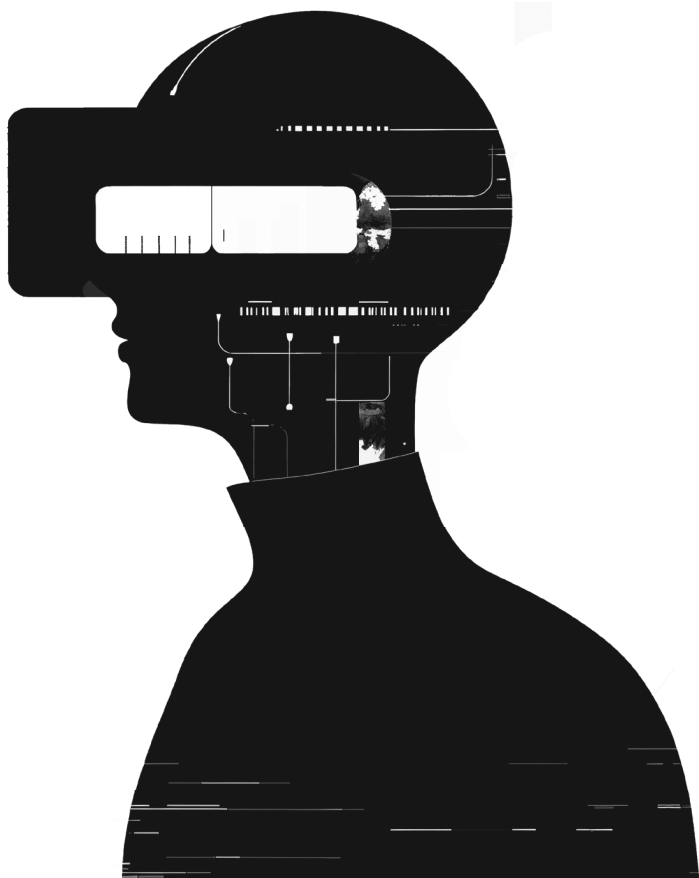

IZAZOVI DIGITALNOG DOBA

Vodič za roditelje i nastavnike

Bojan Godina • Keti Godina • Melina Godina

IZAZOVI DIGITALNOG DOBA

SADRŽAJ

Smeće ili blago?	7
Nespremni za svet medija?	11
Vaš kompas za medijsko obrazovanje	15

Prvi deo

ŠTA SVI TREBA DA ZNAMO 18

Moždani levak	19
Da li zaista sve ostaje sačuvano u mozgu?	25
Testiranje mozga	29
Šta naša deca uče?.....	33
Kako se razvijaju „hladna srca“?	39
Mediji kao droga	43
Poruka uzbunjivača	47
Trajni efekat medijskog nasilja	53
Ono što je vašem detetu potrebno ste vi!	57
Kada želje postanu zavisnosti	61
Od klimatskih promena do dečjeg mozga	67
Beba Ajnštajn ili beba Frankenštajn?	73
Zašto mališani vole ekrane?	79
Medijsko preopterećenje i problemi u školi	87
Zašto je igra toliko važna za decu	89
Isključi telefon, tata – sada je vreme za mene!	93
Smanjeni mozgovi	97
Lekcije doktora Bube	103
Radeći unazad.....	109
Ljudska prava i korišćenje medija od strane dece	113

Drugi deo

PRAKTIČNI VODIČ ZA RODITELJE	119
Saveti za period pre rođenja deteta	121
Saveti za uzrast novorođenčeta	123
Saveti za uzrast mališana	125
Blizak odnos i kvalitetno vreme	129
Kad roditeljima treba pauza	131
Školski uzrast	135
Preventiva: Zdravi načini za zadovoljavanje potreba	141
Preventiva: Zdravi pristupi željama	147
Tinejdžerski uzrast.....	151
Upravljanje krizama	161
Biblija kao kompas za medije	167
Dodatak.....	178

SMEĆE ILI BLAGO?

Bilo bi vam oprošteno ako biste, na prvi pogled, pomislili da osmogodišnja Gabi iz Sijetla sakuplja smeće. Njena plastična kutija za perle sadrži brojne predmete, smeštene u pažljivo obeležene providne plastične kese: polomljene sijalice, komadiće starih kostiju, dugmad, minđuše, staklene perle, spajalice, komadiće polomljenih staklenih flaša i još mnogo toga. Da li ova devojčica zaista sakuplja smeće?

Nakon detaljnijeg istraživanja, možda ćete se iznenaditi kada otkrijete da se ne radi o sakupljanju smeća, već o tome da Gabi zapravo prikuplja predmete koji predstavljaju znake zahvalnosti. Ovo očigledno „smeće“ su joj poklonile vrane koje već godinama hrani svakog dana. Njihovo prijateljstvo je započelo kada je Gabi imala 4 godine i kada je slučajno ispustila komadiće sendviča, koje su ove vrlo praktične ptice ugledale i brzo zgrabile. Primitivši to, Gabi je počela svakog jutra da ih hrani komadićima školskog ručka. Na njeno zaprepašćenje, vrane su joj redovno donosile šarene, blistave poklone.

Ovi pokloni ne vrede mnogo u novčanom smislu, ali su, kao znak prijateljstva, od velike sentimentalne vrednosti za Gabi i dokaz su neprocenjive veze sa prirodom.

Danas u većini porodica uočavamo sasvim drugačiju sliku. Naša deca gotovo da uopšte ne izlaze u prirodu; sve manje se igraju sa drugom decom ili životinjama u šumi, na livadi ili u prašini. A da ne pominjemo istraživanje spoljnog sveta ili sakupljanje predmeta pronađenih u prirodi, kao što su kamenje, školjke, korenje, lišće, cveće... Naprotiv, njihove (digitalne) igračke su čiste, sterilne i, što je važno, osiguravaju da se takozvano „smeće“ ne unosi unutra, kao što je bio slučaj sa Gabi iz Sijetla. Barem tako izgleda.

Međutim, ako bolje pogledamo, stvari stoje obrnuto. Mozgovi naše dece su bombardovani sve većom količinom smeća. Razvijaju sve manje istinskih prijateljstava sa vršnjacima i veza sa prirodom. Ograničenja tokom korone su dodatno povećala konzumaciju medija. Video-snimci, igre i, pre svega, internet mogu se opisati kao najveća deponija smeća na svetu. Dečje sobe možda ostaju čiste, ali njihovi mozgovi se sve više pune otpadom, do te mere da danas psiholozi i stručnjaci za istraživanje mozga više nego ikad pritiskaju dugme za alarm.

Prijateljstva naše dece su se pomerila sa „pravih“ ljudi ili životinja na virtuelne likove. Mediji diktiraju njihovo slobodno vreme, društveno ponašanje i želje. Međutim, ako roditelji ne razumeju uticaj medija i ne obezbede alternativne aktivnosti svojoj deci, sama deca ne mogu da vide štetu koju će medijski sadržaj naneti njihovom mozgu i razvoju njihovog ponašanja. Zbog toga se roditelji ubrzo nađu u situaciji kada se muče u pokušaju da izvuku svoju decu iz sveta preopterećenog medijima i da ih podstaknu da provode vreme u prirodi, fizičkoj aktivnosti i igri.

Ako ste i vi zabrinuti zbog izloženosti dece medijima i nedostatka društvene interakcije ili vremena provedenog u prirodi i tražite praktične smernice, onda je ova knjiga za vas. Ova pitanja su važna mnogima od nas i zato je ovaj *KOMPAS ZA MEDIJSKO OBRAZOVANJE* napisan posebno za vas.

Melina, Ket i Bojan Godina

Dr Bojan Godina

Autor vrednosno usmerenog medijskog obrazovanja i višestruko nagrađivanog preventivnog projekta „Mediencout“.

Mr Ket i Godina

Savetodavni psiholog, trener veštine komuniciranja i autorka knjiga.

Melina Godina

Eduikator, pevačica i specijalista za društvene medije. Ćerka Bojana i Ket i Godine.

NESPREMNI ZA SVET MEDIJA?

Vi, svakako, volite svoje dete i želite mu najbolje. Najverovatnije je ova želja u skladu sa vrednostima koje negujete. Želite da se vaše dete razvije u zdravu, uravnoteženu osobu koja će biti u stanju da uradi sledeće:

- Usvoji dobro moralno ponašanje i uspešno se snalazi u društvenim odnosima i prijateljstvima;
- Bude u stanju da se nosi sa izazovima koje pružaju osnovno školovanje, studije i profesionalni život;
- Ponaša se odgovorno prema drugima;
- Bude pažljiva prema prirodi i životnoj sredini i, na kraju krajeva,
- Bude uspešna i srećna.

S druge strane, godinama slušate o problemima koji proizilaze iz nekontrolisane prekomerne konzumacije medija:

- Sve je veći broj dece i mladih zavisnih od medija;
- Povećanje poremećaja pažnje/hiperaktivnosti (ADHD) kod dece;
- Povećanje kratkovidosti i drugih očnih oboljenja;

- Drastično smanjenje vremena provedenog u igri u prirodi;
- Deca i mladi su sve više otuđeni od prirode;
- Nastavnici prijavljuju iscrpljene i preopterećene učenike koji više ne mogu da se koncentrišu na njihov predmet;
- Medijski psiholozi čak govore o drastičnom povećanju društveno „hladnih srca“;
- Povećana sklonost dece ka agresiji, izolaciji ili razvoju depresije.

Verovatno ste poslednjih godina češće čitali takve izveštaje u vestima. Ovi problemi, kojima je doprinela povećana konzumacija medija, više se ni ne zataškavaju od strane medijskog lobija. Suočavamo se sa njima svuda: na poslu, u školi, u vrtiću, a posebno u porodici. Televizija i računari bili su samo početak. Od 2007. godine, pametni telefoni, tableti i širok spektar aplikacija doneli su ne samo tehničko preuređenje, već i neku vrstu revolucije koja je radikalno promenila komunikaciju, slobodno vreme, ponašanje za vreme rada i učenja, kao i porodični život. Ekрани ili monitori više nisu ograničeni na komodu za TV, računarski sto ili neki udaljeni ugao, već su se pomerili u prvi plan našeg života: u džepove pantalona, torbice i naše dlanove. Oni su sveprisutni i prate nas od jutra do večeri. U Velikoj Britaniji, 2020. godine, osmoro od desetero dece uzrasta od 3 do 4 godine provodilo je vreme onlajn! (videti *Making sense of Media*, 2021)

Mora se, naravno, priznati da nam ovi uređaji na mnogo načina olakšavaju život. Možemo komunicirati u realnom vremenu bez obzira na lokaciju, sticati znanje ili

raditi od kuće, prisustvujući sastancima putem Zum-a. Postoji mnogo dobrih razloga zašto više ne želimo da se odrekemo digitalnih medija.

Međutim, sada je jasno da nismo bili spremni za negativne nuspojave i svakako nismo stekli obuku ili alate da se njima pozabavimo na zdrav i vrednosno usmeren način. Korišćenje ovih novih tehnologija može imati dramatične posledice, posebno za decu i mlade, ako se koriste prerano i na pogrešan način. To jest, ako nismo svesni šta je pogodno za dečji mozak, a šta nije, sa čime se može nositi u različitim fazama, a sa čime ne.

Baš kao što su potrebne određene minimalne veštine za vožnju motora ili automobila, potrebne su i osnovne medijske veštine. Pre nego što dobijete vozačku dozvolu za motor ili automobil, morate naučiti određene teorijske i praktične osnove. Ali gde učimo osnove bezbednog i zdravog korišćenja medija? Kada kupimo uređaj ili program, ko nam daje razumna, netehnička uputstva o tome kako bezbedno koristiti mobilne telefone, kompjuterske igre, televiziju i slično?